

MEMORIA COVORULUI

- un mister bine urzit -

JEAN-CLAUDE DUNYACH

S-a lansat în celebra revistă FICTION. Este informatician de profesie, însă acest aspect nu l-a împiedicat să se impună cu nuvele în care stilul particular capătă adeseori tonalități poetice.

A obținut numeroase premii, părând să aibă o adevărată slăbiciune pentru „Prix Rosny Aîné”. Asta nu l-a împiedicat însă ca în 1984 să-și însușească „Lé Grand Prix de la SF française” cu LES NAGEURS DE SABLE și să repete performanța în 1998 cu nuvela de față, POUR DÉCHIFFRER LA TRAME.

*Pentru Elisabeth Vonarburg,
Care mă învață cum să înnod firele...*

O dovadă a trecerii lor se află în subsolul Muzeului Civilizațiilor, în sectorul de covoare antice. De ea știu doar două persoane, Laura Morelli și cu mine.

Subsolurile sunt teritoriul nostru. Cele mai prețioase covoare sunt conservate într-o obscuritate aproape totală pentru ca lumina să nu le degradeze culorile. Publicul nu are acces la aceste spații, iar specialiștii în domeniu sunt atât de puțini încât adeseori petrecem singuri săptămâni întregi.

Am devenit asistentul Laurei în urma unei simple întrevederi care a durat doar câteva minute. Deja de la acel prim contact am fost acaparat de farmecul ei, mai ales

de timbrul vocii, dotat cu o infinitate de tonalități împletite într-o țesătură bogată, ornamentală. Îl puteam asemăna covoarelor de care se ocupă în timp ce mă învață să le descifrez istoria și secretele. Cred că simțise nevoia să lase cuiva moștenire cunoștințele ei, să-l pregătească pentru a continua drumul pe care îl deschisese. Se apropia de vârsta pensionării și, în scurtă vreme, trebuia să se despartă de munca ei de o viață. Pierderea postului o interesa prea puțin. Ceea ce o deprima era faptul că nu avea să mai aibă acces la cele mai frumoase și, totodată, unice, exemplare din rezervă.

Laura organizase totul, un întreg labirint de șevalet cu eclise pe care erau întinse prețioasele covoare. Adeseori, cu o atingere ușoară, cu gesturi în care se regăsește și senzualitate și respect, mângâie nodurile, șevaletul, ori fiecare igliță, strânge acele de cusut, urmând o ordine precisă, ca un ritual. Este domeniul ei. L-a împărțit cu mine doar când a înțeles că, dacă ajunsesem să îndrăgesc acele lucruri, motivațiile noastre erau comune.

Covoarele din Kurdistanul de Nord ascund, fiecare, în urzeala strânsă a firelor de lână, episoade din viața artizanului lor. Fiecare covor este atât de mare, atât de complicat, încât o țesătoare, în toată existența ei, nu ajunge să realizeze decât unul sau două, foarte rar trei. Amatorii le privesc și rămân uimiți de complexitatea motivelor și de frumusețea nuanțelor. Pentru noi, însă, partea lor fascinantă o constituie dosul, acolo unde măruntele smocuri de lână sunt strânse unul într-altul ca firele de nisip ale unei clepsidre. Laura îmi plimbă mâinile neîndemânatic de-a lungul suprafeței și mă învață cum să depistez zonele unde, într-o bună zi, va trebui înlocuit un nod uzat cu altul.

Până în toamna trecută, relațiile noastre, chiar dacă au fost amicale, menținuseră un anume conformism. Ea mă tutuia cu dezinvoltură, iar eu îi spuneam „dumneavoastră”. Când lucram la restaurări, aproape unul de celălalt, degetele noastre se atingeau și ajunsesem chiar să-i

disting sunetul respirației de vacarmul de la subsol. Aveam simțul auzului mai bun decât al ei.

Așa se face că într-o bună dimineață de octombrie, doar eu am auzit chițcăitul șoarecelui.

Rozătoarele sunt dușmanii noștri de moarte. Se furișează pe neauzite până la șevalete și ronțăie unde apucă din firele scorțoase ale urzelii în care sunt împletite nodurile de lână. Pagubele pot fi uneori ireparabile, așa că îi vânam fără milă. Pentru Laura, ei sunt ca ciuma. Presară fără nici o reținere semințe otrăvite în preajma gurilor de aerisire și pe la colțurile încăperii. Sarcina mea e să curăț locul de cadavrele lor puturoase.

Șoarecele pe care îl auzeam era viu. Labele lui făceau un zgomot ușor pe betonul pardoselii: câteva răpăituri precipitate, apoi se oprea, pitit undeva, sub o mobilă. Se îndrepta către Laura, la capătul celălalt al sălii, unde ea examina o nouă tapițerie de perete adusă de un preot spaniol.

Aș fi putut să mă debarasez de el făcând zgomot, dar știam că la noapte va reveni. Am luat foarfecele de pe masă. L-am urmărit cu urechile ciulite, pășind cât mai ușor de-a lungul culoarului liber dintre vrafurile de lăzi și m-am aruncat ca o felină spre locul de unde-i auzeam pasul mărunț. M-am izbit cu tâmpla de colțul unei lăzi și mi-a scăpat un strigăt de durere. Laura a tresărit. Creierul mă furnica și, preț de câteva secunde, cred că mi-am pierdut și cunoștința. M-a readus în simțiri zbaterea jivinei, prizonieră sub greutatea corpului meu. Șoarecele era încă viu.

L-am ucis cu foarfecele, în fața Laurei, care tremura mai tare decât el. Când m-am ridicat, țineam de coadă un minuscul hoit cu blană. Pe obraz mi se scurgea o șuviță de sânge.

— Uite, l-am prins! am exclamat.

Laura încremenise.

— Aruncă-l imediat! Mirosul de mortăciune îi va atrage pe ceilalți.

— Îi voi spune îngrijitorului să curețe. (Capul îmi vuia încă după izbitură.) Aș vrea un pahar cu apă.

— Ți-e frică?

Deodată, a văzut sângele năclăit de pe obraz și atitudinea ei s-a schimbat. A luat o bucată de pânză curată de pe masa de lucru și mi-a șters cu gesturi delicate fața și tâmpla. A glumit, chiar, spunând că e gata să mă coasă la loc. Am avut impresia că mă ia peste picior înainte de a-mi mulțumi. Apoi m-a mângâiat fără să-i mai pese de șoarecele mort care zăcea în căușul palmei mele.

* * *

În zilele următoare am simțit că îmi acordă mai multă atenție. Când lucrezi multă vreme cu cineva, observi repede orice schimbare în comportamentul lui. N-am făcut nici o supoziție, am așteptat. Munca de restaurare a covoarelor e migăloasă, înveți de la sine să ai răbdare.

S-a hotărât într-o dimineață. Băusem un ceai, un *darjeeling* foarte ușor și parfumat pe care ni-l preparase secretara departamentului. De obicei, în asemenea împrejurări stăteam la bârfă sau vorbeam despre frigul din subsol. De data asta însă, abia am apucat să sorb din ceai înainte ca ea să înceapă discuția pe un ton sobru:

— M-am hotărât. Îți voi da ocazia să afli o poveste, însă va trebui să o citești singur. Te voi ajuta... La urma urmei, într-o bună zi tot trebuie ca cineva să-mi ia locul și prefer să fii tu acela. Sunt convinsă că vei avea grijă de ceea ce las aici.

Am aprobat-o. Știam amândoi că e adevărat. M-a prins de braț și m-a condus până la biroul ei, o încăpere strâmtă și lungă, unde ținea documentele de care nu ne serveam niciodată. Pe peretele din față, un covor neterminat atârna de o bară metalică. Laura nu-mi dăduse niciodată voie să mă ating de el. Între perete și bară era un spațiu suficient pentru ca Laura să se strecoare. Mie mi-a fost mai greu. Sunt un om robust.

— Poveștile trebuie spuse întotdeauna de la început, murmură gânditoare. Din păcate, ne lipsesc foarte multe detalii. Covorul ăsta l-am descoperit într-o ladă a antrepozitului, la puțină vreme după ce preluasem sectorul muzeului. Predecesorul meu nu era deloc priceput la arhivări. Prefera să cutreiere în lung și-n lat munții Kurdistanului, pe urmele unor piese rare, decât să-și pună la zi catalogul. Tot ceea ce vom afla despre acest covor va fi ceea ce el însuși ne va dezvălui. Începe tu.

Mi-am pus mâna, cu palma întinsă, pe marginea țesăturii ca să-i simt textura. După ce pielea se obișnuiește cu ea, firele încep să cânte și să vorbească de la sine în căușul palmei.

— Secolul opt, presupun. Tehnică de ochiuri duble alternate, lână degresată cu urină fiartă în extracte de plante. Origine kurdă, aş zice. Provine dintr-un sat de munte aflat în drumul caravanelor. Greșesc, cumva?

— Aceeași analiză am făcut-o și eu. Am trimis în repetate rânduri mici eșantioane la laborator ca să aflu mai mult. Rezultatul: „coloranții vegetali sunt tipici regiunii Kurdistanului”. Fără alte precizări. Cam puțin, nu? Covorul a fost țesut într-unul din acele sate bombardate de irakieni, presupunând că turcii n-au ajuns să-l distrugă cu secole în urmă!

Făcu un adevărat efort ca să se calmeze înainte de a continua:

— Ai fost un elev bun și asta mă bucură. A sosit momentul să-ți cer să fii și creativ. Vorbește-mi despre cel care a țesut covorul.

— Despre ea... (I-am simțit mâna mângâindu-mi brațul.) Dacă mă gândesc bine, nu știu ce mă face să afirm asta. Poate felul de a strânge firele. Pare a fi executat cu respect, cu economie... Cred că a fost început de o fetiță.

— Iar de terminat, l-a terminat o femeie. Ai dreptate... Mă bucur că ai învățat măcar atât de la mine. Mi se pare ciudat că ceea ce fiecare dintre noi lăsăm în urmă, nu e altceva decât tot o împletitură de ițe ce va marca viața

celor ce ne vor urma.

— Atunci când ai noroc, intervin spunând ceea ce gândeam.

— Te voi călăuzi.

Cu o siguranță care m-a cuprins și pe mine, și-a pus mâna delicată pe palma mea întinsă, apoi a împins-o înspre marginea covorului unde un rând de noduri erau desprinse.

— Aici începe povestea: primele noduri fără urzeală. Sunt strânse de niște degete mici, de fetiță. Le-a confecționat din păr de poney pentru a fi destul de rigide ca să poată prinde de ele firele. La început nu ajungea să le strângă destul. Mă refer la noduri. Simți iregularitățile?

Îi urmăream povestea cu vârful degetului mare, ca și cum aș fi citit într-o carte. Asperitățile erau abia sesizabile și mă întrebam cât timp o fi trecut până să fie remarcate. Poate că, totuși, Laura fusese prima.

— Cu timpul, a câștigat în îndemânare. Peste doi sau trei ani a ajuns cu lucrul aici. (Mi-a pus arătătorul pe un alt șir.) Ce simți?

— Iregularități, din nou, dar puține.

— Se vede că ești bărbat... O fată, când îi vine primul ciclu, e complet bulversată, chiar dacă se obișnuiește repede cu starea asta de fapt. N-are de ales... Deci, acest

șir corespunde perioadei când micuța noastră țesătoare devenea femeie. Simți cum, cu trecerea anilor, a ajuns să strângă nodurile din ce în ce mai tare? Nu poți să diferențiezi anotimpurile decât urmărind cutele de la suprafața motivului. Aici, însă (îmi mută degetul mai sus și îl plimbă, pornind de la un punct precis), aici apare primul mister.

Pe acel șir de noduri bine strânse, din loc în loc, de-a lungul urzelii, simțeam unele care fuseseră executate diferit și care apăreau în grupuri de câte cinci. Deși se împloteau cu celelalte, dădeau impresia că voise intenționat să le disimuleze. Continuam să pipăi nodurile, dar

tot nu ajungeam să înțeleg.

— N-am mai văzut niciodată așa ceva. Sunt prea ordonate ca să fie o greșeală, dar în același timp nu le văd sensul.

— Încearcă! Imaginează-ți un răspuns...

— Poate fi un motiv religios sau o stratagemă secretă de sectă, un fel de mătănni...? Prin satele din epoca aceea treceau tot soiul de predicatori. Sau, poate... (Mi-am dat seama că bat câmpii.) Sunt stupid, nu-i așa, Laura? Țesătoarea noastră era încă prea tânără ca să-i stea mintea la rebeliuni ori la comploturi. Mai degrabă, ceea ce a făcut ea, a fost să-și scrie numele în singura scriere pe care o cunoștea.

— Numele ei sau... al iubitului! E greu să-ți dai seama în acest stadiu, dar uitate: odată încheiată seria de cinci noduri, aici, întrerupe pentru prima oară lucrul. A legat capătul șirului ca să nu se desfacă, însă firele urzelii s-au destrâns. Asta presupune o perioadă mai îndelungată, timp în care nu s-a mai preocupat deloc de munca ei obișnuită. Gândindu-ne la vârstă, singurul eveniment care ar fi putut interveni în viața unei fete dintr-un sătuc pierdut între munți nu putea fi decât căsătoria, nu? A reluat lucrul după câteva luni. Vălul de la suprafață ne indică schimbarea de anotimp.

— Dacă, așa cum zici, numele pe care l-a țesut era al iubitului, varianta asta n-are sens...

— Eu povestesc, nu tu!

Mă trase ceva mai încolo. Robust fiind, atingeam în trecere fiecare cută și, odată cu ea, simțeam apăsarea secolelor ca un cerc ce se închide prin noi. Cu spatele sprijinit de perete, cu mâinile întinse dinaintea mea; aveam impresia că mângâi urzeala acelei vieți ale cărei ore multicolore se împleteau într-un motiv cu totul străin în intenții unei adevărate opere de artă.

— Să căutăm mai departe, mă îndemnă Laura, împingându-mi palma spre un alt șir. Fiind vorba de un cuplu din secolul opt, care trăiește retras în munți, ar

trebui să găsim o droaie de prunci. Uite-l pe primul... O serie de scurte întreruperi - e perioada sarcinii, când o femeie nu poate sta multă vreme aplecată - apoi o pauză (în locul unde înnodase din nou firul ca să nu se destrame), după care lucrează iarăși ca înainte.

Am simțit cum i se crispează degetele. Acest simplu gest a produs un declic în spiritul meu înfierbântat. Am revenit cu mâna la locul de dinainte. Distanța mi s-a părut mult prea mică între începutul sarcinii și nașterea pe care o presupunea.

— A pierdut copilul! am dedus.

Răsuflarea Laurel se accelerase. Podeaua de sub noi vibra din cauza sistemului de încălzire care se declanșa tot mai des pe măsură ce intram în iarnă.

— N-a mai avut alții în următorii zece ani... Dacă nu mă crezi, convinge-te! Vei vedea că a intervenit ceva în viața ei și nu cred că fie numai faptul că soțul ar fi părăsit-o, după cum am putea presupune. Simți? Degetele ei au regăsit ritmul, însă nu mai are aceeași tragere de inimă. Toți specialiștii pe care i-am consultat au spus că e lipsit de viață. De aceea mi l-au încredințat să-l conserv aici, ca element de comparație. Nu valorează aproape nimic.

— Chiar nimic? m-am mirat.

— Așa au spus ei. Noi vom continua povestea. Când a ajuns aici (mi-a pus palma la marginea unui alt șir) avea în jur de 25 de ani, asta într-o epocă în care femeile erau deja buni la treizeci... E sterilă și, foarte probabil, singură. După tradițiile din acea vreme, trebuie să fi trăit destul de retrasă, respinsă de comunitate. Țese mai departe, pentru că nu are altceva mai bun de făcut. Gesturile ei sunt mecanice, asta se vede urmărind regularitatea nodurilor. Nu mai păstrează nici o urmă din spiritul zglobiu al fetei care-și scria numele în urzeală.

Nelămurit, am reluat lectura urzelii urmând șirul interminabililor ani fără asperități, până când le-am simțit. *Aceleași noduri ca odinioară...* O semnătură, trezirea unei voci îngropată sub greutatea tristeții.

Apăreau neregulat, fără vreun motiv aparent, întrerupt pe parcursul a săptămâni întregi la început, sfârșeau prin a se repeta aproape în fiecare zi. Cele cinci împletituri ale firelor se recunoșteau perfect și vârful degetelor mele le cerceta în amănunțime ca pe niște semne ale unui alfabet necunoscut.

— Dacă am cunoaște denumirea acestor noduri, i-am putea afla și numele, am spus mișcându-mi degetele ca să le dezmořesc. Fiecare lucru avea un nume în acea vreme, doar că informațiile s-au pierdut.

— De multe ori m-am gândit la asta! Dar presupun că trecutul trebuie să fie înconjurat de mistere, altfel nu ne-ar mai interesa. De altfel, ajungem la capătul covorului și tocmai aici povestea devine cu adevărat stranie. Citește...

Mi-am plimbat degetele pe cartea de lână. O dată, de două ori, tot mai încet. Undeva, între două fire atât de strânse încât era aproape imposibil să strecuri un ac, povestea lua altă cale și îmi scăpa.

Am scuturat din cap, dezamăgit.

— Nu înțeleg...

— Ți cer prea mult. Am studiat covorul ăsta toată viața, iar lucrurile s-au clarificat atât de încet încât n-am curajul să-ți impun să urmezi același drum. Va trebui să faci un efort și să mă crezi.

— Citește cu mine. Uite-i numele, repetat ca o incantație, de multe ori țesut chiar cu fire din părul ei. Totul durează până la punctul când am putea crede că va fi sufocată de propria-i frustrare. Apar noduri de întrerupere din ce în ce mai des, pauze în viața ei. Presupun că pleacă din sat de fiecare dată când poate, că se ascunde în munți, așa cum au făcut femeile din toate timpurile atunci când voiau să fie singure. Are aproape patruzeci de ani și libertatea amară pe care i-o oferă bătrânețea. Nimeni nu-i cere nimic.

— Aici, la fel... Pune mâna!

Bucata îngustă de lână nu se aseamănă cu nici una din celelalte părți ale covorului. Nodurile semnătură au

dispărut. Firele sunt întinse în grabă, chiar dacă alinierea lor e impecabilă. Din ele se degajă o impresie de energie, *de bucurie*.

— Dacă ar fi trăit în vremurile noastre, aş zice că şi-a găsit un amant, murmură Laura. Dar suntem în Kurdistanul de acum mai bine de o mie de ani şi nici un bărbat din epoca aceea nu şi-ar fi ridicat ochii asupra ei. O bunică sterilă, cu privirile aproape moarte, având cu siguranţă trupul fleşcăit de statul la războiul de ţesut de-a lungul atâtor ani, fără nici un moment de răgaz. Totuşi a întâlnit pe *cineva*... Aici e un adevărat mister.

— Tocmai, intervin. Am impresia că spiritul meu o întâlneşte şi mi-e frică de consecinţe. Covorul se întrerupe ceva mai încolo. Atunci?

Mâna Laurel îmi ghidează pentru ultima oară degetele către celălalt capăt al urzelii. De-abia acolo povestea se înnoadă...

În sens invers firelor ţesătoarei, alte fire sunt intercalate într-o ţesătură extraordinar de strânsă care trasează motive în relief de-a lungul întregului covor. Pe deasupra acestor motive se intercalează alte noduri, ale căror ramificaţii pătrund şi repătrund în interiorul împletiturilor originale. Geometria povestirii e total diferită, semnele desenează o galaxie ale cărei constelaţii mătăsoase îmi sunt necunoscute.

Ştiu foarte bine caracteristicile speciei din care fac parte şi cunosc ţesătura. Nodurile şi firele de acolo nu sunt de origine umană. Oamenii nu au destule degete, nici un simţ suficient de perceptiv al spaţiului şi al relaţiilor pentru a crea un asemenea motiv. Fibrele sunt mai fine decât firele de păr, iar vârfurile degetelor mele abia pot să le citească. Bănuiesc că fiecare strat ascunde un altul, că fiecare cuvânt străin introdus în împletitură disimulează altele, ascunse dedesubtul suprafeţei pe care o pot atinge. Pentru a citi acest ultim motiv, ar trebui să-l desfac; e un sacrilegiu de neimaginat, nici măcar nu-mi trece prin minte să fac aşa ceva.

De jur împrejur, țesătorea a lăsat să-i explodeze fericirea în multiple variațiuni plecând de la nodurile care o denumesc. Mângâind urzeala, îmi imaginam două personaje șezând pe vine în fața aceluiași război de țesut, împletindu-și mâinile și ițele. Mi-ar fi plăcut să le pot atinge siluetele deformate ca să ajung să-i cunosc mai bine.

— Cum o fi arătat? am gândit cu voce tare. Însăpăimântător, din cauză că era diferit, totuși femeia i-a permis să se atingă de covorul ei. De viața ei.

Laura suspină:

— Trebuie să fim în stare să o înțelegem. Pentru ea nu mai avea importanță cum arăta, ceea ce conta era tandrețea degetelor. Anii petrecuți lucrând cu migală în lumina slabă îi atenuase vederea.

— Era ca noi. Oarbă...

* * *

A trebuit să-mi clădesc primul sfârșit al povestirii. Urzeala se întrerupea brusc la mijlocul unui rând, lăsată în grabă. Am citit lucruri teribile în această absență. Țipete, pietre aruncate, unul sau doi morți. Nu-mi dau seama cum a ajuns covorul până la noi. A apărut, poate, dintr-un mormânt unde oasele au fost împrăștiate la întâmplare. Totul e posibil, deci nimic nu e adevărat.

Cuvintele Laurel îmi răsună încă în memorie:

— Ființele inteligente călătoresc foarte rar singure. Cu siguranță că respectivul nu era un explorator izolat. Nu pot crede că nu s-a întâlnit și cu ceilalți.

— Într-o bună zi, poate, vom vedea apărând un covor ce va dezvălui o poveste asemănătoare celei pe care am citit-o. Vom descifra împreună limbajul firelor, apoi îl vom face cunoscut tuturor celor care au norocul să semene cu noi. Îi vom învăța să citească în urzeală, ca să transmită această știință urmașilor lor.

— Dacă vom reuși, următoarea întâlnire nu se va mai

opri doar la aparențe.

***Traducerea:
Laurențiu Turcu***